

Tartı, Nevzat. 2016. Muhtasar Hadis İlimleri ve Usulü. 2. Baskı. Ankara: Otto Yayınları. 215 S. (Tr.)

Tartı, Nevzat. 2016. Muhtasar Hadis İlimleri ve Usulü. 2nd Edition. Ankara: Otto Publishing. 215 Pages. (Tr.)

Arif Gezer^{1*}

^{1*} Dr. Öğr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Çankırı, Türkiye.

*Sorumlu yazar/
Corresponding author:
arifgezer@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 25.01.2024
Kabul/Accepted: 05.11.2024

Atıf/Cite as:
Gezer, A. (2025). Tartı, Nevzat. 2016. Muhtasar Hadis İlimleri ve Usulü. 2. Baskı, Ankara: Otto Yayınları. 215 S. (Tr.), Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(1), 317-320.

Öz

Amaç: Nevzat Tartı'nın 2016 yılında yayınlamış olduğu Muhtasar Hadis İlimleri ve Usulü başlıklı çalışması, güncel hadis literatürü içerisinde önemli bir eser niteliğindedir. Biz bu çalışmamızda, eserin bizce olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirilerek, literatüre katkı sağlamayı amaçladık.

Yöntem: Yedi bölümden oluşan söz konusu eserin her bir bölümü, öncelikle kendi içerisinde, sonra bölümlerin birbiriyle ve kitabın bütünü ile bağlantısı, literatürdeki benzer çalışmalar da göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

Bulgular: Eserin giriş kısmında, Hadis usulünün durumu ve nasıl olması gerektiği tartışılmış, ardından birinci bölümde, hadis ilimleri artarda sıralanmıştır. İkinci bölümde hadislerin senet ve metin tenkidi konularına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde hadis çeşitleri tanıtılmıştır. Dördüncü bölümde hadis tespit ve tedvin süreci kaleme alınmıştır. Beşinci bölümde hadislerin tedvini konusu ve hadis kitap türleri anlatılmış ve altıncı bölümde hadis kitaplarının derecelerinden bahsedilmiştir. Yedinci bölümde ise hadislerin anlaşılması ve uygulanması konusuyla beraber, hadis ilimleri ve usulü bütüncül bir şekilde ele alınmıştır. Eserin içinde konuların özeti olacak şekilde çeşitli tablolara yer verilmiş ve sonuna bazı dizinler de eklenmiştir. Bazı bölüm başlıkları ile o bölümlerdeki bazı tâli başlıkların uyumsuzluğu tenkit noktalarından biri olmuştur. Ayrıca, bazı konuların fazla uzatılması ve diğer bazı konuların ise bize göre yeterince ele alınmamış olması da tenkit ettiğimiz hususlar içinde yer almıştır.

Sonuç: Bu kitap, hem hadis usulünü hem diğer hadis ilimlerini muhtasar olarak birleştiren, 215 sayfalık başarılı bir çalışmadır. Günümüz Türkçesiyle yazılmış olup, sade ve net bir uslûba sahiptir. Bu sebeplerden dolayı bizce, ilahiyat öğrencileri başta olmak üzere, Hadis İlimleriyle ilgilenen herkesin elinin altında bulunması gereken, çok pratik ve kullanışlı bir "Hadis El Kitabı" olarak kabul edilebilir. Bununla beraber, bizim bu makalemizde dile getirdiğimiz tenkitlerin dikkate alınarak bir daha gözden geçirilmesi, bu eseri daha değerli hale getirecektir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Hadis İlimleri, Hadis Usulü, Nevzat Tartı, Kritik.

Abstract

Aim: The book *Muhtasar Hadis İlimleri ve Usulü* (Concise Hadith Sciences and Methodology), published by Nevzat Tartı in 2016, is a significant work within contemporary hadith literature. In this study, we aim to evaluate the strengths and weaknesses of the book and contribute to the academic literature.

Method: The book, which consists of seven chapters, has been examined in two ways: first, each chapter has been analyzed independently, and second, the relationship between the chapters and the overall structure of the book has been evaluated in comparison with similar works in the field.

Findings: In the introduction, the author discusses the current state of hadith methodology and how it should ideally be. The first chapter presents an overview of hadith sciences. The second chapter addresses the critique of hadith chains (isnād) and texts (matn). The third chapter introduces different classifications of hadiths. The fourth chapter covers the process of hadith documentation and compilation. The fifth chapter discusses the codification of hadiths and the types of hadith books, while the sixth chapter examines the ranking of hadith collections. Finally, in the seventh chapter, the understanding and application of hadiths are discussed, providing a holistic approach to hadith sciences and methodology. The book includes various tables summarizing key topics and also features indexes at the end. However, one of the critical points we identified is the inconsistency between some chapter titles and their subheadings. Additionally, some topics are excessively detailed, while others, in our opinion, are not explored sufficiently, which has also been noted as a point of critique.

Results: This book is a successful 215-page work that combines both hadith methodology and other hadith sciences in a concise manner. It is written in today's Turkish and has a simple and clear style. For these reasons, in our opinion, it can be considered as a very practical and useful 'Hadith Handbook' that everyone interested in Hadith Sciences, especially theology students, should have at hand. Nevertheless, a revision by taking into account the criticisms we have expressed in this article would make this book even more valuable.

Key Words: Hadith, Hadith Sciences, Hadith Methodology, Nevzat Tartı, Critique.

Kitabın Değerlendirilmesi ve Kritiği

Nevzat Tartı'nın 2016 yılında yayınlamış olduğu, *Muhtasar Hadis İlimleri ve Usulü* isimli kitabı, bir giriş ile 7 bölümden oluşmaktadır. Kitapta kullanılan terimler ile kişi ve eser adlarının telaffuzlarında hata yapılmaması için transkripsiyon sisteminin kullanılması ve kullanılan transkripsiyon alfabesinin, eserin başında verilmiş olması, yazarın ilmi hassasiyetini yansıtan güzel bir yaklaşım olarak dikkatleri çekmektedir. Her bir bölüm *İleri Düzey Okumalar* başlıklı bir konu ile bitirilmektedir. Kitapta çeşitli tablolar yer alamakta ve sonunda da bazı dizinler ve bir de sözlük bulunmaktadır.

Yazar Tartı, *Giriş* kısmında, Hadis Usulünün nasıl olması gerektiğini tartışmakta, onun tarihte kalmış bir bilim olduğunu, gözlem ve deneye dayanan bilimler gibi olmadığını söylemekte ve ardından Hadis ilminin görevinin, hadislerin tespit edilmesinin yanı sıra, onların doğru anlaşılmasını da sağlamak olduğunu açıklamaktadır. Bunlar bizce de doğru tespitlerdir. Ayrıca, giriş kısmında dile getirilen “*hadis okuyacak her bir bireyin hadis ilminin yanı sıra, hadis usulünü de bilmesi gerektiği*” ifadesi, çok yerinde bir uyarı mahiyetindedir.

Kitabın *Hadis İlmî ve Hadis Kavramı* adını taşıyan 21 sayfalık birinci bölümünde Tartı, Hadis İlminin alt dallarından 15 tanesini, hiçbir açıklama yapmadan sadece isim olarak sırlamaktadır. Bunların bir kısmını daha sonra yedinci bölümde tanıtmaktadır. Orada tanıtmadığı ilim dallarını burada yani birinci bölümde birkaç cümle ile de olsa tanıtsaydı ve diğerleri için de yedinci bölümdeki yerlerine atıfta bulunsaydı bizce daha güzel olurdu. Bu bölümdeki *Tarih ve Kaynaklar* adını verdiği bir alt başlıkta, 10 tane Hadis Usulü kaynağı kronolojik açıdan sıralanarak, her biri kısaca tanıtılmakta fakat bu başlıktaki *Tarih* kelimesinin altı doldurulmamaktadır. Bu haliyle bu başlığın şöyle olması bizce daha mantıklı görünmektedir: *Hadis Usul Kaynakları*. Ayrıca 1. Bölümün adı *Hadis ve Hadis İlimleri* olsaydı bizce daha isabetli olurdu.

Hadisin Tespit ve Tenkidi adını taşıyan 2. bölüm, hadisin Sened ve Metin bakımından tenkidini, çeşitli alt başlıklarla işlemektedir. Fakat bu bölümdeki “*Hadis Tenkidinin Tenkidi: Nakdu'l-Hadiste İzafiyet*” başlıklı konu bizce, muhteva yönüyle lisans seviyesinin çok üstünde tutulmuş ve kitabın isminde de yer verilen *muhtasar* olma özelliğine aykırı olarak 4 sayfa kadar uzatılmıştır (s. 66-70). Bu kısım, daha önceki zamanlarda bizim dikkat çekmemiz sonucu olsa gerek, ilk baskıya göre biraz kısaltılmış olsa bile, bu son haliyle de uzundur ve bizce lisans öğrencisi seviyesinin üstündedir. Diğer yandan bizim anladığımız kadarıyla, bu bölüm başlığındaki *Hadisin Tespiti* ifadesinden kasıt, bir metnin, tenkit edilerek Hz. Peygamber'e ait olup olmadığının tespiti. Yani o metnin hadis olup olmadığının tespit edilmesidir. Bu nedenle başlık doğru görünmekle birlikte, bölümün girişinde bu şekilde bir açıklama yapılarak bu bakış açısının vurgulanması yerinde olurdu.

Hadisin Türleri adlı 3. bölümde 30'dan fazla hadis çeşidi, muhtelif gruplandırmalar altında hadis ıstılahları mantığıyla tanıtılmıştır. Bölümlerin sonunda *İleri Okumalar* başlığı altında tavsiye edilen bazı kitaplar, diğer bölümlerde de tekrar edilmemeliydi. Ayrıca, bu bölümün adı, *Hadisin Türleri* yerine *Hadis Çeşitleri* olmalıydı. Çünkü *tür* kelimesi daha çok, türeyen varlıklar için kullanılır.

Kitabın 4. bölümü, *Hadisin Oluşum ve Rivayet Süreci* başlığını taşıyor. Bu bölümde Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminden itibaren hadisin tespit ve tedvin dönemlerini ihtiva edecek şekilde hadis tarihi anlatılıyor. Fakat bu bölüm, bizce kitabın 2. bölümü olmalıydı. Çünkü *Hadisin Ravilerini İnceleme ve İsnadın Başlaması* (s.110), *Hadislerin Rivayet Şekli* (s. 111-3) başlıklarında olduğu gibi bazı konular bu bölümde işleniyor. Hâlbuki bu konuların tenkidleri, mesela *Sened Tenkidi* (s. 47-60), *Metin Tenkidi ve Kriterleri* (s. 60-66), 2. bölümde işlenmişti. Yani bazı konular henüz işlenmeden, onların tenkidi ile ilgili meseleler daha önce anlatılmış oldu.

5. bölüm, *Hadislerin Kitaplarda Tasnifi* başlığını taşımaktadır. Bizce bu bölümün ve bundan sonra gelecek *Tasnif Sonrası Hadis Çalışmaları* başlıklı 6. Bölümün, *Hadisin Oluşum ve Rivayet Süreci* adlı 4. Bölümle birleştirilmesi ve bu 3 bölümün ortak başlığının da *Hadis Tarihi* ya da *Hadisin Tarihi Serüveni* olarak değiştirilmesi daha uygun olurdu. Bu şekilde kitap, 7 bölümden değil de 5 bölümden oluşurdu. Yine 5. bölümde, *Ala'l-Ebvab* ve *Ala'r-Rical* tasnif sistemine göre kitaplar tanıtılmaktadır. Ardından, *Hadis Kitaplarının Dereceleri* ile *Tasnif Döneminde Rihle* konuları işlenmektedir. Fakat Hadis İlminde çok önemli bir yeri olan rihle (hadis için yolculuk) olaylarının *Tasnif Dönemine* hasr edilmesi bir önceki tedvin döneminde yapılan *Hadis Rihlelerinin* göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir.

6. bölümde, *Tasnif Sonrası Hadis Çalışmaları* şeklindeki genel başlık ile doğrudan alakası olmayan bazı alt başlıklar vardır. *Hadis Okuma Metodu*, *Daru'l-Hadisler*, *Şia'da Hadis*, *Batıda Hadis Çalışmaları*, *Türkiye'de Hadis Çalışmaları*... gibi alt başlıkların, bölüm başlığıyla doğrudan alakası olmadığı aşıkardır. Bölüm başlığıyla ilgili konular, toplam 9 sayfadan ibaret (s.147-155) iken, bizce alakası olmayan diğer konular 17 sayfaya ulaşmaktadır (s. 156-172).

Eserin 7. bölümü, *Hadisin Anlaşılması ve Uygulanması* şeklinde, çok yerinde ve güzel düşünülmüş bir başlığa sahiptir. Bu güzel ve önemli bölümün ilk kısmında, *Garibu'l-Hadis*, *Müşkilü'l-Hadis*, *İhtilafu'l-Hadis*, *Fıkhu'l-Hadis*, *Vürud Sebepleri* gibi önemli başlıklar işlenmiştir. Ama ikinci kısmında sadece, *Hadisin Uygulanması* başlıklı bir konu vardır ve burada, *Bağlayıcılık Açısından Sünnetin Taksimatı* meselesi işlenmiştir. Yani başlık ile muhtevası birbirine uygun olmamıştır.

Esere, bu sahadaki diğer kitapların çoğundan farklı olarak, *Sözlük* kısmının eklenmesi ve burada 150'ye yakın hadis ıstılahının kısaca açıklanması, yerinde ve güzel bir düşünce olarak görülmelidir.

Tablolar başlığıyla 3 tablo verilmiştir (s.209-210). Bu tür çalışmalarda bazı bilgilerin tablolara dönüştürülmesi, göze daha çok hitap ettiği ve dikkat çektiği için, çok doğru ve yerinde bir uygulamadır. Fakat bu tablolar için, keşke daha çok ve daha teferruatlı olsalardı demekten kendimizi alamıyoruz. Mesela, Hadis Kitapları tablosunda, *Hadis Metin Kitaplarının* yanı sıra *Hadis Usul Kitaplarına* da yer verilebilirdi. Ya da Hadis Usul kitapları da ayrıca tablolaştırılabilirdi.

Kitabın sonuna *dizin* eklenmesi, eserden daha hızlı ve daha kolay istifade edilmesini sağlamak adına çok yerinde olmuştur.

Sonuç

Kritiğini yaptığımız bu kitap, hem hadis usulünü hem diğer hadis ilimlerini muhtasar olarak birleştirmiş 215 sayfalık bir çalışmadır. Tartı'nın, bu çalışmada Hadis Usulü, Hadis Tarihi, Hadis İstılahları ve Hadis Edebiyatı gibi alanları meczetmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır. Bu haliyle, çok kısa olmadığı gibi çok geniş de değildir.

Yöntem açısından yazarın metodu, konusunun mahiyeti gereği, genel olarak derleme ve discriptive (tanıtma/betimleme/vasfetme) olmakla beraber, kendine ait tahliller ve analizler de mevcuttur. Değişik ve dağınık bazı bilgilerin *Tablolara* dönüştürülmüş ve değerlendirilmiş olması, yazarın analiz gücünü de yansıtmaktadır.

Dil ve üslup olarak, günümüz Türkçesiyle yazılmış, anlaşılır ve sade bir ifade tarzına sahiptir. İstılahî ibarelerin dışında, konuların anlatılması ve işlenmesi esnasında Osmanlıca veya Arapça kelimelerin ağırlığı söz konusu değildir. İlim ehlinin ve öğrencilerinin dışında normal vatandaşın da istifade edebileceği açık ve net bir üsluba sahiptir.

Bu makalemizde belirttiğimiz hususların, sonraki baskılarda dikkate alınması, bu eseri daha da güzelleştirecektir. Sonuç olarak bizce bu eser, hadis ilimlerinin hemen her konusundan kısaca ve yeterince bahseden, ilahiyat öğrencileri başta olmak üzere hadisle ilgilenen herkesin elinin altında ya da masasının üstünde bulunması gereken, çok kullanışlı bir *Hadis El Kitabı* mahiyetindedir. Ayrıca, İlahiyat veya İslami İlimler Fakültelerinin *Hadis Usulü* ve *Hadis Tarihi* derslerinde yardımcı kitap olarak istifade edilebilecek, *efradını cami agharını mani*, faydalı bir kitaptır.

Kaynakça

Tartı, N. (2016). *Muhtasar Hadis İlimleri ve Usulü*. Ankara: Otto Yayınları.

Teşekkür

Kitabın yazarı Nevzat Tartı Bey Hocamıza teşekkür ve tebriklerimizi sunarız.

Etik Beyanı

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallarına uyulduğunu yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.